

О. А. Москаленко

кандидат педагогічних наук, доцент

Ю. Д. Москаленко

кандидат фізико-математичних наук, доцент

О. В. Коваленко

Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка, м. Полтава

math.pnpu@ukr.net

САМОСТІЙНА РОБОТА ЯК КЛЮЧОВА СКЛАДОВА НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ У ВНЗ

Незважаючи на досягнення попередніх років в освітній галузі, вона, однак, ще не забезпечує потрібного рівня конкурентності випускників вищих навчальних закладів на європейському ринку праці. Для того, щоб підтримувати високу конкурентоспроможність, необхідно, насамперед, розвивати в підростаючого покоління прагнення і навички до самонавчання, самовиховання, самовдосконалення, творчої самореалізації особистості впродовж усього життя. Цей ланцюг *само* передбачає оновлення змісту освіти та форм організації навчально-виховного процесу, запровадження інноваційних технологій, щоб, у результаті, кількісні показники освітніх послуг переходили в якісні.

Безумовно, що забезпечення потрібної якості підготовки випускників вищів потребує підготовленого вступника. Однак, тут ми приходимо до зачарованого кола учень-студент-учитель, адже майбутніх абітурієнтів готують колишні випускники педагогічних ВНЗ.

Як показує досвід, методику навчання змінити набагато складніше, ніж внести корективи до навчального плану. Зміна освітніх орієнтирів повинна відбуватися не лише на шаблі підготовки майбутніх учителів, а й у процесі підвищення кваліфікації педагогічних працівників загальноосвітніх навчальних закладів. Це значно пришвидшить процес набуття необхідних навичок (компетенцій) і перенесення їх у шкільну практику. Зосередимо далі увагу на етапі підготовки майбутніх учителів.

На сьогодні ключовою складовою навчального процесу у виші є самостійна робота студентів (СРС). Посилення значення СРС у професійній підготовці майбутніх фахівців, збільшення її обсягу в структурі навчальних планів (дві третини годин із дисципліни від загальної кількості годин відводиться на самостійну роботу) обумовлені істотним впливом СРС на результати навчального процесу у ВНЗ в контексті підготовки випускника не до конкретного робочого місця, а до вільного пошуку роботи на ринку праці. Саме навички самонавчання сприятимуть підвищенню рівня адаптації до швидкозмінних вимог сьогодення.

Перед кожним викладачем постає проблема чіткої організації та планування СРС, від чого безпосередньо залежить ефективність вивчення конкретної дисципліни.

Метою самостійної роботи є розвиток у студентів самостійності, активної розумової діяльності, уміння здобувати знання та здатність самостійно використовувати їх у майбутній професійній діяльності.

Під час навчання саморозвиток студентів відбувається через самореалізацію, яка здійснюється через самостійне опрацювання матеріалу, що підлягає засвоєнню, і використання його в ході розв'язування практичних завдань, а також у процесі створення власних проєктів, реалізації своїх можливостей та бажань для досягнення успіху в діяльності [2].

Самостійна робота потребує розробки комплексного методичного забезпечення, а також системи поетапного контролю її результатів. Варто зазначити, що в процесі розробки завдань для СРС необхідно враховувати курс, на якому навчаються студенти: на молодших курсах метою самостійної роботи є закріплення знань і вмінь, отриманих на практичних заняттях та лекціях, на старших курсах – стимулювання творчого потенціалу студентів та розвиток їх професійних навичок. Щодо форм СРС, то їх також необхідно ґрадувати залежно від рівня самостійності виконання завдань і керівництва викладачем. Дослідники виділяють такі форми СРС [1, с. 190]:

- СРС під безпосереднім керівництвом викладача (проводиться в аудиторії під час занять);
- СРС під опосередкованим керівництвом викладача;
- самоосвіта (організовується самим студентом, її мотивація – власні пізнавальні і професійні потреби).

Доцільним буде розробка картки самостійної роботи з дисципліни, яку ми пропонуємо розбити на три блоки залежно від місця самостійної роботи в системі підготовки: доаудиторний, аудиторний, післяаудиторний. Кожен із даних блоків містить перелік завдань (завдання як обов'язкового, так і вибіркового характеру), форми подання інформації, критерії і шкалу оцінювання завдань.

Доаудиторний блок СРС спрямований не лише на актуалізацію необхідних знань перед вивченням тієї чи іншої теми, а й на роботу із джерельною базою щодо встановлення міжпредметних зв'язків. Студенти, наприклад, розробляють міні-екскурси в історію математики, знаходять цікаві факти із життя "тверджен", роблять добірки використання матеріалу в інших галузях науки чи сферах життя тощо. Так у студентів формується процесуальна мотивація, яка базується на усвідомленні ними важливості та корисності виконуваної роботи. Засвоєння нових знань у ході аудиторної роботи здійснюється ефективніше, оскільки у студентів формується перспективне бачення цього матеріалу.

Аудиторний блок, крім звичних обов'язкових до виконання завдань (самостійні роботи, модульні контрольні роботи, колоквиуми тощо), містить завдання, розв'язання яких потребує залучення активних методів навчання, коли студент ставиться в умови, наближені до його майбутньої професійної діяльності. Так, зокрема, це розробка і проведення фрагментів занять (мова йде не лише про заняття з педагогічних дисциплін) студентами, що мають високий рівень знань, розв'язування завдань групами під безпосереднім керівництвом здібних студентів і опосередкованою участю викладача тощо. Це, на нашу думку, істотно сприяє формуванню творчої, ініціативної, самокритичної особистості, здатної планувати і рефлексувати свою діяльність без допомоги викладача, але під його керівництвом.

До обов'язкових завдань самостійної роботи післяаудиторного блоку належить виконання диференційованого індивідуального завдання, самостійне вивчення окресленого кола питань. До вибіркової частини – участь студентів у наукових студентських конференціях, олімпіадах, конкурсах тощо, що передбачають наявність знань із дисципліни. Завдяки післяаудиторній самостійній роботі у студентів підвищується наукова і творча активність.

Найбільш складною, на наш погляд, у побудові картки СРС із дисципліни є розробка критеріїв оцінювання результатів різних видів самостійної діяльності студентів у контексті стимулювання студентів до систематичної роботи протягом усього семестру.

За допомогою запропонованої організації самостійної роботи студенти мають змогу вибрати власну траєкторію навчання, індивідуальний темп вивчення матеріалу, рівень складності, способи засвоєння, що відповідають особистісним особливостям і можливостям студента. А сама самостійна робота є ефективним інструментом підвищення практичної компоненти навчального процесу, оскільки відіграє ключову роль у формуванні здатності студентів до самонавчання, самовиховання, самовдосконалення, творчої самореалізації особистості впродовж усього життя.

Література

1. Жук О.Л. Педагогическая подготовка студентов: компетентностный подход / Жук О.Л. – Монография. – Минск : РИВШ, 2008. – 328 с.
2. Соколовська С.М. Можливості кредитно-модульної системи навчання щодо здійснення професійного саморозвитку майбутніх учителів математики / Соколовська С.М. // Вісник Житомирського державного університету. – Випуск 52. – Педагогічні науки. – 2010. – С. 179-184.

Анотація. Москаленко О.А., Москаленко Ю.Д., Коваленко О.В. Самостійна робота як ключова складова навчального процесу у ВНЗ. Розглядається один із можливих підходів до організації самостійної роботи студентів як ключової складової навчального процесу на основі побудови картки самостійної роботи студента з дисципліни.

Ключові слова: самостійна робота студентів, вищий навчальний заклад, картка самостійної роботи.

Аннотация. Москаленко О.А., Москаленко Ю.Д., Коваленко Е.В. Самостоятельная работа как ключевая составляющая учебного процесса в вузе. Рассматривается один из возможных подходов к организации самостоятельной работы студентов как ключевой составляющей учебного процесса на основе построения карточки самостоятельной работы студента по дисциплине.

Ключевые слова: самостоятельная работа студентов, вуз, карточка самостоятельной работы.

Summary. Moskalenko O., Moskalenko Y., Kovalenko O. Independent work as a key component of the educational process in high school. Considered one of the possible approaches to students' independent work as a key component of the learning process based on building card self-learning of the discipline.

Key words: independent work of students, institution of higher education, independent work card.

М. П. Москаленко

кандидат біологічних наук, доцент

Сумський державний педагогічний університет імені А.С.Макаренка, м. Суми

moskalenko_nikolay@ukr.net

ФОРМУВАННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИХ ВМІНЬ СТУДЕНТІВ БІОЛОГІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ ЛАБОРАТОРНИХ РОБІТ З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ФІЗІОЛОГІЯ РОСЛИН»

В психолого-педагогічній літературі виокремлюють два підходи до тлумачення поняття «інтелектуальні уміння»: 1) інтелектуальні уміння як "розумові операції", 2) інтелектуальні уміння як сукупність дій і операцій, спрямованих на отримання, переробку і застосування інформації [1, 2]. Без сумніву сучасні випускники вищих навчальних закладів біологічних спеціальностей повинні володіти комплексом таких умінь та професійними знаннями і навичками. Їх можна набути в тому числі і під час